

Türk Medyasında Etik Kavramı Üzerinden Yurttaş Gazeteciliğinin Değerlendirilmesi¹

Evaluation of Citizen Journalism Through the Concept of Ethics in Turkish Media

Metehan Özırmak,^a Güven Büyükbaykal^b

^aArş. Gör. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
mozirmak@gelisim.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0186-7883

^b Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
guvenb@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1494-2176

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 09.03.2021

Düzeltilme tarihi: 14. 06.2021

Kabul tarihi: 24.06.2021

Anahtar Kelimeler:

Etik

Ahlak

Yurttaş Gazeteciliği

Medya

Mülteci Haberleri

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 09.03.2021

Received in revised form: 14. 06.2021

Accepted: 24.06.2021

Keywords:

Ethic

Morality

Citizen Journalism

Media

Refugee News

ÖZ

Bu çalışmada, etik kavramı üzerinden Türk mediasında yurttaş gazeteciliğinin durumu incelenip bu alanda çalışma yapan platformlardan Bianet ve Dokuz8haber sitelerinin mülteci krizi ile ilişkili yaptığı haberler araştırılarak, karşılaşılan etik ihlaller üzerinden, ana akım medyanın güçlü isimlerinden Hürriyet gazetesi ve Yenişafak gazetelerinin internet haber siteleri karşılaştırılarak değerlendirilmenin yapılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak, etik kavramı araştırılmış ve medyadaki etik olgusu üzerinde durulmuştur. Ayrıca yurttaş gazeteciliğinin tarihi ve Türkiye'deki durumu incelenerek bu kavram üzerine derinlemesine bir araştırma yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini Bianet, Dokuz8haber, Hürriyet ve Yenişafak haber siteleri oluşturmaktadır. Türkiye'deki mültecilere Avrupa kapılarının açılma tarihi olan 28 Şubat 2020 – 28 Mart 2020 tarihleri arasında bu internet sitelerindeki mülteci krizine yönelik haberler incelenerek içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede 'Ethical Journalism Network'ün yayınladığı mülteci haberlerinde karşılaşılan etik sorunların neler olduğu üzerine yayınlanan maddeler değerlendirmenin kaynağını oluşturmaktadır. Bu değerlendirmeler sonucunda yurttaş gazeteciliğine oranla ana akım medyanın bu haberler üzerinde daha çok durduğu saptanmış ve yaptığı haber sayısı üzerinden oranlandığında daha az etik ihlale rastlanmıştır. Dokuz8haber sitesinde mülteci krizine yönelik haberlerin azlığı dikkat çekerken, Bianet üzerinden yayınlanan haberlerde etik ihlaller kapsamında yeteri kadar özen gösterilmediği tespit edilmiştir.

ABSTRACT

In this research, it was aimed to compare the differences of citizen journalism and national journalism in the topic of the refugee crisis by thematizing the ethical violation. Bianet& Dokuz8haber websites were chosen as a subject group of citizen journalism. Hürriyet&Yeni Şafak websites were chosen as a subject group of national journalism. All of the related news on the above-mentioned websites were studied and detected ethical violations were compared. First of all, the ethical concept is researched and pointed to the ethical facts at the media. First of all, the ethical concept was researched and was pointed to the ethical facts at the media. It was also mentioned about the new media trend and the possible research interest were examined as well as it is studied deeply. The Bianet, Dokuz8haber, Hürriyet ve Yenişafak news web sites are the basics of this study. The related news were commented on these web sites and were analyzed by the content analysis method in between the dates 28.02.2020-28.03.2020 when the borders of Europe were opened in Turkey. The points released by 'Ethical Journalism Network' which were about the ethical problems faced on the refugee news are base of this review. The results of this research, it was confirmed that the national journalism made more news about these issues and made less ethical violations rated the news quantity than citizen journalism. It was elicited that there was less news on the Dokuz8haber website about the refugee crisis and the Bianet website did not pay too much attention to the ethical violation.

¹Bu çalışma Prof. Dr. Güven Büyükbaykal'ın tez danışmanlığını yaptığı "Türk Medyasında Etik Kavramı Üzerinden Yurttaş Gazeteciliğinin Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. (İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı)

* DOI: 10.46442/intjcss.893860

** Sorumlu yazar: Güven Büyükbaykal, guvenb@istanbul.edu.tr

Atıf Bilgisi / Reference Information

Büyükbaykal, G. ve Özirmak, M. (2021). Türk Medyasında Etik Kavramı Üzerinden Yurttaş Gazeteciliğinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 7 (1), Yaz, s. 112-126.

1. Giriş

Gelişen iletişim teknolojileri çerçevesinde internetin kullanımının artmasıyla birlikte ana akım medyaya olan ilgi azalmış ve internet üzerinden yayın yapan platformların kullanımı artmıştır. Medya teknolojilerinin bu denli yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan hareketlerden biri de yurttaş gazeteciliği olmuştur. Yurttaş gazeteciliği kavramı gündeme geldiği ilk günden beri bir tartışma alanı yaratmıştır. Bunun başlıca nedeni ise profesyonel mesleği gazetecilik olmayan kişiler tarafından kaleme alınan yazıların ya da gündeme getirilen görüntülerin toplum ile anında paylaşılarak herhangi bir denetimden geçmemesidir. Günümüz teknolojisinde bu paylaşımların tamamen kontrol edilebilmesi imkansızlaşmış ve etik ihlalleri beraberinde getirmiştir.

Etik kavramının tarihçesi oldukça eskileri dayanmaktadır. Etik, toplumların huzurlu bir şekilde bir arada yaşayabilmelerini ve insanların birbirleri arasında idealist davranışlar sergilemesini amaçlamıştır. Etik kavramının etki gösterdiği en önemli alanlardan biri de meslekler olmuştur. Buna istinaden bu çalışmada öncelikle etik kavramı incelenmiş ve yeni medyanın kullanımının artmasıyla birlikte basında yaşanan etik ihlaller üzerinde durulmuştur. Ardından yurttaş gazeteciliği kavramı incelenerek bu kavramın ortaya çıkışı ele alınmıştır.

Yurttaş gazeteciliği adına en çok etik ihlal yaşanan alanların başında mülteci haberleri gelmektedir. Bu alandaki haberleri incelemek adına yurttaş gazeteciliğinin önde gelen haber sitelerinden Bianet.org ve Dokuz8haber.net örneklem olarak seçilmiştir. Bu iki haber portalı ana akım medyanın öncü gazetelerinden olan Hürriyet ve Yenişafak gazetelerinin haber sitelerindeki mülteci krizine yönelik haberlerle birlikte incelenip 'Ethical Journalism Network'ün yayınlamış olduğu mülteci haberlerindeki etik ihlal maddeleri üzerinden incelenerek değerlendirilmiştir. Bu haberler değerlendirilirken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Haber içeriğinde sadece metin değil fotoğraflar da değerlendirme kapsamına alınmıştır. Çalışma 30 günlük bir süreci kapsamaktadır. Çalışmada tarih aralığı olarak Türkiye'de yaşayan mültecilere Avrupa kapılarının açılma tarihi olan 28 Şubat 2020 ve 28 Mart 2020 tarihleri arasındaki haberler değerlendirilmiştir.

1. Etik Kavramı

Latince 'ethicus', eski Yunanca 'ethikos' 'adetler, alışkanlıklar' anlamında kullanılan 'etik' sözcüğü, günümüzde 'mesleki ahlak' olarak özelleşmiş bir alanda kullanılmaktadır (Büyükbaykal, 2004: 49).

Etik, bu alandaki araştırmacılar tarafından genel olarak, insan davranışlarını ahlakilik kuralları çerçevesinde inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır ve felsefenin bir alt dalı olarak kabul görmektedir (Cevizci, 2014: 218). Ahlak kelimesi, insanlığın kökeninden itibaren geleneklere bağlı olarak atalarından gelen davranışlara dikkat çekerken, 'etik' sözcüğü toplumların kendi içerilerindeki adetleri, alışkanlıkları ve davranışları ön plana çıkarmaktadır. Etiğin kökeninde 'bireysel ve toplumsal' düşüncesi olmasından ötürü, davranış ve kurallar bütünü olarak tanımlanabilmektedir. Bu yüzden toplumların kendi içerisindeki 'iyi ve doğru' olarak inandıkları kavramlar büyük önem taşımaktadır (Büyükbaykal, 2004: 49).

Etik, insanın hem topluma hem de kendisine olan görev ve sorumlulukların tamamını içermektedir. Bu görev ve sorumluluklar kapsamında bireyin toplum içerisinde sergilediği davranışlar iyi ya da kötü veya doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmektedir. İnsan, yaşantısı gereği, hem iç dünyasında kendine hem de dış dünyadan gelen davranışlara tepki verirken, doğru ya da yanlış, iyi ya da kötü davranış ve eylemleri

içermektedir. Birey odaklı ve topluma dayalı ahlak sentezi etik kavramının temelinde bulunmaktadır (Özgen, 2006: 46-47).

Etik kavramı medya alanındaki tüm çalışanlar tarafından bilinmesi gereken bir konudur. Mesleki ahlak çerçevesinde medyayı kullanan bireyler ile işbirliği içerisindeki bu meslek odaklı çalışan üyeler tarafından belirlenmiş ilkeler ve bu ilkeler üzerinden kabul edilmiş nizamlar medya etiği kapsamında mevcuttur. Medya etiği kavramında önemli olan toplumsal sorumluluğu üstlenme ve buna dayalı çalışmaları üzerine alarak bunlardan sorumlu olma meselesidir. Politika, ekonomi, spor gibi ve ahlaka dayalı tüm alanların tanımlanmasında, hedef kitleye yönelik mesleki amaçların gerçekleştirilmesinde yardımcı olmaktadır.

Gazeteci kimliğine sahip fakat yaptığı haberler, aldığı kararlar ve gerçekleştirdiği eylemler üzerinde denetim hakkına sahip olmayan bir medya organında etikten söz etmek anlamsızdır. Etik çalışma alanı olarak, baskı altında kalmadan yapılan çalışmaları seçmiştir (Özgen, 2006: 47).

Basının kendi içerisinde özgür olma anlayışı yeni medyanın toplum üzerindeki etkisinin artmasıyla birlikte son dönemlerde medya alanında mesleki etik kavramını sekteye uğratmıştır. Haber alma ve haber verme mecralarının artması ve her bireyin herhangi bir kontrolden geçmeden topluma bilgi aktarabilmesiyle birlikte gazetecilik ilkeleri göz ardı edilmektedir. Bu ilkelerden uzaklaşılması gazetecilik mesleğine olan güveni sarsmış ve değer kaybettirmiştir.

1.1. Medya Etiği ve Gazetecilik İlkeleri

Medya kelimesi tarihte ilk kez Antik Çağ'da kullanılmıştır. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasını baz alırsak bu olaydan tam 1000 yıl önce Antik Çağ'da Hazar Denizi etrafında bir bölgede kullanıldığı belirtilmektedir. The Oxford English, Merriam –Webster ve Encarta sözlüklerinde, medya sırasıyla 'kitle iletişim aracı', herhangi bir iletişim ajansı veya aracı', 'televizyonların, gazetelerin dergi ve radyoların da dahil olduğu çeşitli kitle iletişim araçları' olarak tanımlanmıştır (Önen ve Yıldırım, 2014: 110).

Medya günümüzde ise karmaşık olan dünyamızda bilgilendirme görevi üstlenen görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel kitle iletişim araçlarının tümü olarak ifade edilmektedir. Medya üstlendiği toplumu bilgilendirme görevini gerçekleştirirken aynı zamanda bireylerin hangi konular üzerinde yoğunlaşacağına ve hangi konunun gündemde ne kadar kalacağına karar vermektedir. Bu konular üzerinde yoğunlaşırken göz ardı etmemesi gereken en önemli gerçek objektiflik ilkesidir.

Medya etiği ise; devletin baskısından ve mutlak otoritesinden uzak olarak ticarileştirilmeye çalışılan sektöre karşı sergilenen karşıt bir duruş olarak tanımlanmaktadır. (Birsen, 2019: 41).

Diğer mesleklerde olduğu gibi medya alanında çalışanlar için uyulması gereken mesleki etik ve ahlak kuralları vardır. Etik, sözlü ve yazılı olan bir güven mesajıdır. Dördüncü kuvvet olarak adlandırdığımız medya kendi içerisinde gereken özdenetimi sağlamalıdır çünkü bu kuvvet tüm dünyayı etkileyebilecek bir güç haline gelmiştir. Güvenilir olmak adına medyanın etik kimliğini koruması gerekmektedir (Yeşil, 2014: 1667).

Gazetecilik mesleğinin olmazsa olmaz koşulu, gazetecinin toplumun bireylerine olan karşı sorumluluklarını unutmaması ve elinde bulundurdukları gücü kullanmalarınıdır (Özgen, 2006: 58).

Bu gücü kullanırken meslek adına özgür ve ahlaklı olmak gerekmektedir. Özgür basın ve ahlaklı basın birbirinden farklı iki olgudur. Dolayısıyla medya etiği oldukça geniş bir kavram konumunda bulunmaktadır. Bu kavram çatısı altında mesleklerini icra ederken profesyonel alanı gazetecilik olmayan kişilerin yeni medyadaki gücü kullanarak yurttaş gazeteciliği çatısı altında haber üretmeleri, var olan gazetecilik ilkelerinin geniş bir bölümünü ihlal etmektedir.

Mesleki alanda yeterli tecrübeye sahip olmayan ve eksiklikleri bulunan çalışanlara gazeteci ünvanıyla kadrolarda yer verilmesi, sahada meydana gelen olaylar için tecrübesiz muhabirlerin görevlendirilmesi, etik kurallar ve toplumun değer yargıları üzerine gazetecilerin eğitilmemesi ve yeni medya araçları üzerinden yapılan haberlerdeki özdenetim eksikliği, medya tarafından toplum üzerine yansıyan olumsuzlukların temel nedenleri olarak söylenebilmektedir (Birsen, 2019: 60).

Günümüz medyasında ise yoğunlaşma, donanımlı bir gazetecilik eğitimi olmaması, yalan habercilik, haber metinlerindeki ahlaki değerlere aykırı görüntülerin öne çıkartılması ve dilin çarpıtılması etik erozyona sebebiyet veren temel nedenlerin başında gelmektedir. Etik ilkeler genel olarak gazeteciliğin halka karşı olan sorumluluğunu doğru şekilde yerine getirmesini sağlayan ve gazetecilik kimliğinin imajını iyileştirme çabası içerisinde olan meslek ilkeleridir. Gazeteciler toplumun gözünde güvenilirliğini ve saygınlığını kaybetmemek adına etik kurallara azami ölçüde uymak zorundadırlar. Fakat bu etik çalışmalar ve meslek ilkeleri asla basın özgürlüğüne zarar vermemelidir.

2. Yurttaş Gazeteciliği ve Tarihsel Gelişimi

Gazete sahiplerinin bütçelerinde yapılandırmaya gitme düşünceleri ve araştırmacı kadrolarını azaltmaya gitmeleri, medyanın araştırmacı görevinin kâr amacı gütmeyen örgütler ve bireyler tarafından üstlenilmesine olanak sağlamıştır. Başlıca hedefi kar elde etmek olan medyada araştırma gazeteciliğinin yeri yurttaş gazeteciliği ile doldurulacağı düşüncesi savunulmuştur. Schudson, yurttaş gazeteciliği ile birlikte insanların demokrasiye daha faydalı olabileceğini düşünmüştür. Yurttaş gazeteciliğini “kültürel bir değişim” olarak nitelendiren Lambeth ise, bazı araştırmacı gazetecilerin hala daha derinlemesine açıklamalar ve araştırmalar yaparak yurttaş gazeteciliğine katkıda bulunduğunu belirtmiştir (Uzun, 2006: 641).

Yurttaş gazeteciliği kavramı, ‘erişilebilirlikle’ birlikte haber ve kamuoyu bilgilendirme aracı olarak internet ve telefon kameraları gibi taşınabilir medya teknolojilerinin herkes tarafından kullanılabilmesiyle yaygınlaşmıştır. Bunlar taşınabilir ve son derece sayısallaştırılmış bilişim ve iletişim teknolojilerinin haber değeri taşıyan bilgilerin kolayca yayılmasıyla birlikte medya alanına sıradan vatandaşların haber üretimine aktif katılımıyla birlikte yeni bir rezonans doğurmuştur. Medya alanı dışındaki kişiler tarafından oluşturulan, haber değeri taşıyan olayların yazılması ve görüntülerinin tasvir edilmesiyle birlikte ayrıca onları yeni medya ortamında toplumla paylaşan kişiler için ‘Yurttaş gazeteciliği’ terimi kullanılmaktadır. Rosen, yurttaş gazeteciliğini şöyle açıklamaktadır; “Vakti zamanında yalnızca tek yönlü çalışan medya sisteminin alıcı unsuru olan okur kitlesi bugün hiçbir şekilde aynı konumda değildir. Okurlar, daha önce atomlarına ayrılmış bu ‘dinleyiciler’, mütevazı bir çaba ile, birbirleriyle iletişim kurabilen tıpkı eskiden olduğu gibi dünya ile tekrardan konuşma kabiliyetini geri elde etmiştir”.

Yukarıdaki tanım, halkın haberlerde üretim ve dağılımında nasıl aktif bir rol üstlendiğini vurgulamaktadır. Bu açıklamaya daha fazlasını eklemek gerekirse, yurttaş gazeteciliğinin daha önce aktif olmayan kitleleri, güçlendirmeye çalıştığını ve bunu yaparken, profesyonel gazeteci olmayan kişileri yani pasif okuyucuları haber yaratıcılarına dönüştürerek topluluk tartışmasında onlara daha kritik bir rol verdiğini iddia edilmektedir. Geleneksel gazetecilikte okur pasif durumundadır, ancak vatandaş odaklı gazetecilik, vatandaş haber üretiminde söz sahibi yapabilmektedir. Bunun amacı bağımsız, güvenilir ve doğru katılımcılar ile haber üretimi sağlamaktır (Mapudzi ve Osunkunle, 2017: 17-36).

Yurttaş gazeteciliği kavramının tarihi, haber ve kamuoyu bilgilendirmesi olarak internetin hızlı yayılımı ile yakından ilişkilidir. Vatandaşlar kesinlikle modern haberleşmenin başlangıcından itibaren haber yapımına katkı sağlamışlardır. Fakat 19. yüzyılın ortalarından itibaren gazetecilik marjinal bir meslek haline getirilmiştir. 1990'larda internetin hızla gelişim göstermesiyle, gazeteci ve vatandaş kavramı birleştirilmeye

başlanmıştır. İnternet platformları üzerinden medya içeriği üretmek yaygın bir hale gelmeye başlamış ve haber içerikleri sadece üreticiyi değil tüketiciyi de söz sahibi konumuna getirmiştir. Bu gelişimden itibaren ‘katılımcı medya’, ‘ağ gazeteciliği’ ve ‘web 2.0’ gibi terimler zamanla popüler hale gelmiştir.

Yurttaş gazeteciliği, geleneksel haber kurumları ve meslekleri dışında sıradan insanların, haber ve gazetecilik yaptığı, topladığı, yorumladığı ve yaydığı küresel haber ve gazetecilik ortamındaki değişiklikleri tanımlamak için kullanılan baskın bir terim haline gelmiştir. Yurttaş gazeteciliğinin bir dizi yeni gazetecilik uygulaması için uygun bir etiket olduğu söylenebilse de, vatandaş gazeteciliğinin haber üretimine ve haber akışlarına katılan vatandaşların sonucu olarak demokrasiye katkısının tartışılmasında bazen açık ancak çoğu zaman örtük normatif bir boyut vardır.

Bilgi edinme hakkıyla birlikte iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, vatandaş gazeteciliği hareketinin tekrardan değerlendirmeye alınmasına imkan sağlamıştır. Yurttaş gazeteciliği hareketi, ilk başlarda büyük medya gruplarına yerleştirilmesi gerekli olduğu düşünülürken, bilgisayar ve ağ teknolojilerindeki gelişmeler, bu hareketin pratik uygulamalarına yeni olanaklar sunmuştur (Uzun, 2006: 642).

Yurttaş gazeteciliğinin başlıca amacı haber üretmektir. Bu hareketin diğer habercilik faaliyetlerinden farkı izleyici ve okuyucuya olan bakış açısıdır. Okuyucuyu bilgilendirme, eğitme, kendileriyle alakalı konularda kararlar alabilme ve güncel olaylar hakkında daha demokratik bir bakış açısı sağlayabilme hedeflerini kendinde göstermektedir. Yurttaş gazeteciliğinin en belirgin özelliği ise, okuyucu ve izleyici odaklılığıdır. Bu düşünce vatandaşın her alanda katılım gösterdiği ve birlikte yapma ve yönetme yani yönetim felsefesiyle alakalıdır (Karaman ve Önder, 2017: 165-166).

Yurttaş gazeteciliğine tarihsel açıdan bakacak olursak günümüz teknolojisinden çok uzakta olmasına rağmen iki yüzyıl öncesine dayandığı düşünülmektedir. Bu düşünceyi örneklendirecek olursak; İngiltere’de gazetecilerin kendilerini aktivist olarak gördükleri ‘radikal basın’ geçmişine dayanmaktadır. Atton’ın dile getirdiği gibi, bu gazetecilerin önceliği haber üretmekten ziyade güç dengesizliğini ve eşitsizliği ortaya çıkararak bu çerçevede haberler oluşturma istekleridir. 19. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri’nin İngiliz sömürgeciliği karşısında özgürlüğü savunan yönetici kesiminin keyfi hareketlerini ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalar yapan Thomas Paine gibi bu hareketlere karşı tavır alan kişiler tarafından hazırlanan broşürlerde görülen vatandaş gazeteciliği örneklerinde, belgelerin ve haberlerin, bulunmasının ardından gün yüzüne çıkarılmasında kamunun aktif bir şekilde yer aldığı düşünülmektedir. Başlıca Village Voice olmak üzere bu gibi yayınlarla 1950’lere kadar süren yurttaş gazeteciliği, 1960’lardaki kültür karşıtı hareketlerin parçası haline gelerek, üniversitelerde eğitim gören ve başlangıç seviyesinde gazetecilik eğitimi almış gönüllü öğrencilerin katılmalarıyla birlikte hareketlenerek “yer altına” inmiştir. ‘Yurttaş gazeteciliği’ kavramı ilk kez 1976 yılında New York Times gazetesinde kullanılmıştır. 1970’li yıllarda ‘yurttaş gazeteciliği’ yapanlar, medyada farklı bir ambiyans yaratmışlardır. Yaptıkları çalışmalarla bazı tartışmalı haberleri beraberinde getirmişler ve ‘gazeteci kimdir’, ‘basın özgürlüğü nerede başlar ve nerede biter’ tarzı soruların mahkemeler tarafından ele alınmasına sebep olmuşlardır (Yanardağoğlu, 2015: 254).

Yurttaş gazeteciliği terimi, 2000’ yılların başlarında gazetecilik ve diğer medya kurumlarının kamusal tartışmaları şekillendirmedeki rolüne meydan okumak adına tekrar ortaya çıkmıştır. ABD’de bu söylem, The Well gibi çevrimiçi toplulukları karakterize eden kültürlerarası, özgürlükçü ve toplumsal idealleri olan kişilerin çalışmalarından yararlanma ve gazeteciliğin yanında siber kültür modelinden de etkilenen kişiler gibi dijital medya hakkında fikir sahibi olan bireylerden de faydalanma eğilimleriyle yeniden dile getirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde, gazetecilik uygulayıcıları veya akademisyenler arasında ‘yurttaş gazeteciliği’ topluma sağlayacağı katkısı tartışılmadan kabul edilmiştir. Bunun temelinde yatan

düşünce ise vatandaşların kendi aralarında, bilgi akışının artması ve hızlanmasıyla birlikte daha demokratik bir devlet oluşumuna katkı sağlayacağını düşünülmesidir (Campbell, 2015: 704-719).

Yurttaş gazeteciliği adına en güzel örneklerden biri ise 2000 yılında Güney Kore’de faaliyet gösteren OhMyNews sitesi oluşturmaktadır. Bu site bilgisayarlı ağ teknolojilerinden yararlanarak, ‘Her yurttaşı bir muhabir yapıyoruz’ sloganıyla ortaya çıkmıştır. Siteye, her gün ev hanımları, öğrenciler, profesörler ve diğer yurttaş gazetecilerinden yüzlerce haber akışı sağlanmaktadır. Bu site Mart 2007 itibariyle 50 bin kullanıcı sayısına ulaşmış ve vatandaşlar tarafından siteye gönderilen haberler “profesyonel editörler” tarafından derin bir incelemeye tabii tutulmuştur. Sitenin koordinatörü konumunda bulunan Jean Mil, haberlerin sitede paylaşılmadan önce “oldukça detaylı bir inceleme ve redaksiyon sürecinden “ geçtiğini belirterek yurttaş gazetecilerini haber merkezine sık sık davet ettiklerini ve kendilerine “gazeteciliğe giriş” konusunda dersler verdiklerini açıklamıştır. J. Mil, günlük haber akışında yurttaş gazetecilerden gelen haberlerin %30’unun “yanlış yazım, bilgi hatası” içerdiği veya “haber değeri” taşımadığı için kabul görmediğini, bu yüzden sitede yurttaş gazeteciler tarafından oluşturulan haberlerin editörlerin “dokunuşlarından sonra daha okunabilir ve profesyonel bir biçimde gördüklerini” dile getirmiştir (Yanardağoğlu, 2015: 254).

Gazetecilik açısından bakıldığında, OhmyNews sitesinin ‘Her yurttaşı bir muhabir yapıyoruz’ sloganı, oldukça önemlidir. Çünkü değişen çalışma şartları altında haber, gazete ve gazeteci tanımlarının ve işlevlerini yeniden değerlendirmeye alınmasına zorlamaktadır.

Yurttaş gazeteciliği, 2000’lerin başında özellikle kişisel bloglar üzerinden yapılan haberciliğin yeni bir gazetecilik biçimi olarak ne kadar kabul görebilir olduğuna dair tartışmalara yol açmıştır. Bu gazetecilik akımı geleneksel medyaya meydan okuyan yeni medya düzeni olarak görülmeye başlanmıştır. ABD’de zaman zaman bloggerlar haber gündemlerine şekil vererek gündem değiştirmeye ve gündem belirlemeye başlamışlardır. Bunun sonucunda ülke genelinde ses getirerek bazı kıdemli diyebileceğimiz politikacıları istifaya zorlamışlardır. Yurttaş gazeteciliğinin hayatımıza girmesiyle, medya içeriği üretmek sıradan ve radikal olmaktan uzak bir hale gelmektedir ve sosyal medya kullanımı fazlasıyla yaygınlaşmıştır. İkincisi, 2000’li yılların başlarında kurulan birçok haber kuruluşları sistematik olarak kullanıcı çekmeye başladı ve taraflarından oluşturulan içerikleri kullanıcılar belirlemiştir. 7 Temmuz 2005’te BBC haber havuzu, Londra metrosunun bombalanmasının ardından tanıkların kaydettiği görüntüler, videolar ve metinler ile dolup taşmıştır. Bu olayın ardından Haber müdürü Rischard Sambrook, gazetecilikte dönüm noktası diyebileceğimiz ‘haber bir ortaklık çalışmasıdır’ sözünü dile getirmiştir. Bu yaşanan olaya ek olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde 11 Eylül 2001’de yaşanan terör saldırıları ve 26 Aralık 2004’te Endonezya’da yaşanan tsunami felaketinin görüntülerinin büyük bölümünü gazeteci kimliğine sahip kişiler tarafından değil olayların yaşandığı esnada çevrede bulunan normal insanlar tarafından çekildiği görülmektedir. Teknolojinin hayatımızda geniş kapsamlı bir şekilde yer almasıyla birlikte bu ve buna benzeri olaylar ‘yurttaş gazeteciliğini’ görülebilir hale getirmiş ve meşrulaştırmıştır (Matheson, 2011).

Yurttaş gazeteciliği her daim, vatandaşların eğitilebilmesi için gerekli olan konuların yanında güncel olaylar üzerine haberler üretmeyi, toplumla ilgili kararlar alınmasını, buna yönelik olarak aktif bir iletişim ağı sağlanmasını ve faaliyetlerde bulunulmasını ve halkın sorumluluklarını tetikleyerek demokrasi anlayışını da geliştirmeyi hedeflemektedir (Bekiroğlu ve Kutlu, 2010: 255).

Yurttaş gazeteciliğinde halkın sosyal medya üzerinden yaptığı haberler büyük önem taşımaktadır. Dünya geneline bakıldığında yurttaş gazeteciliğini ortaya çıkaran etkenler genel olarak yukarıda da örneklerini verdiğimiz gibi beklenmedik olaylardan oluşmaktadır. Bu olaylar genelde daha önceden planlanmamış ve dünya üzerinde ses getirebilecek düzeye sahip olduklarından vatandaşların kendi imkanlarıyla elde ettikleri fotoğraflar, videolar ve içeriklerden oluşmaktadır.

Yaklaşık 36.5 milyon internet kullanıcıya sahip olan Türkiye oldukça hareketli bir çevrimiçi topluluğa sahiptir. Facebook, 32.354.900 kullanıcısı ve nüfusun yüzde 41.59'una oranıyla en popüler sosyal ağıdır. Ülkemizin İnternet kullanıcılarının yaklaşık yüzde 90'ı Facebook'ta aktif bulunmaktadır. Facebook'un küresel kullanımında dördüncü, Twitter'da sekizinci sırada yer almaktadır. 2012–13 arasında, Türkiye'deki Twitter kullanıcılarının sayısı artış göstererek 7,2 milyondan 9,6 milyona ulaşmıştır. Günlük gönderilen tweet sayısı da yüzde 370 oranında önemli ölçüde artış göstermiştir. Türk İnternet kullanıcıları şu anda günde yaklaşık 8 milyon tweet veya saniyede yaklaşık 92 tweet göndermektedirler. (Tunç, 2020).

Vatandaş gazeteciliği kalite, doğruluk ve tarafsızlık ilkeleri nezdinde bazı sorunlar teşkil etmektedir. Çünkü katılımcılar genellikle mesleki eğitimden veya bağımsız medyanın oynadığı temel roller hakkında bilgi sahibi değildir. Yurttaş gazeteciliğinin gelişimi açısından her türlü medya organları birbirleriyle iş birliği içerisinde olması gerekmektedir. Kesin, eksiksiz ve doğru bilgiye ancak bu şekilde ulaşmak mümkündür. Sosyal medyanın toplumda bilinçli ve bilinçsiz herkes tarafından kullanılması yanlış haberler üretilmesine yol açmaktadır. Gazeteciliğin temelinde yatan toplumsal sorumluluk kavramı bu durumlarda sekteye uğramaktadır. Çünkü yanlış bilginin de hızlı yayılması, yurttaş gazeteciliğinden asıl beklentilerin karşılanmamasına sebep olmaktadır.

3. Araştırmanın Metodolojisi

3.1. Araştırmanın Önemi

Yeni iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile birlikte insanların görüşlerini ve fikirlerini doğrudan yansıtılabildikleri ortamların başında internet siteleri gelmektedir. Ana akım medyanın hedef kitle karşısında zaman zaman güven kaybetmesi ve insanların ihtiyaç duydukları bilgileri alternatif medyadan temin etmesiyle birlikte bağımsız haber portallarına duyulan ilgi gitgide artmıştır. Okuyucuyu da söz sahibi yapan yeni medya ile birlikte internet haber siteleri kullanıcıların odak noktası haline gelmeyi başarmıştır. Çalışmamızın son bölümünde Türkiye'de yurttaş gazeteciliği adına önemli bir konumda bulunan Dokuz8haber ve Bianet haber portallarının, ana akım medyanın öncü isimlerinden Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin internet siteleriyle Suriyeli mülteci krizi haberleri üzerinden karşılaştırılıp içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu karşılaştırma 30 gün ile sınırlandırılacak olup Suriyeli mültecilere Avrupa kapılarının açılma tarihi olan 28 Şubat 2020 başlangıç tarihi olarak baz alınacak ve 28 Şubat 2020 – 28 Mart 2020 tarihleri arasındaki internet siteleri üzerinden yayınlanmış haberler 'etik' kavramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Haberlere ilişkin bu değerlendirme yapılırken sığınmacı, mülteci ve göçmen haberlerinin nasıl haberleştirileceğine ilişkin oldukça kapsamlı bir içerik yayımlanmış olan 'Ethical Journalism Network'ün etik ihlali olarak gördüğü maddeler çerçevesinde içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

“İçerik analizi, çok çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik, araç ve tekniklerini bütünü olarak tanımlanabilir. İçerik analizi adı altında toplanan bu araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası olarak ve genelde tümünden gelime dayalı bir okuma aracı olarak nitelendirilebilmektedir. Söz konusu okuma sınırları belirlenmiş söylem örneklerinin çözümlenmesi esasına dayanmaktadır” (Bilgin, 2014: 1).

Yurttaş gazeteciliği yapan platformlar ve geleneksel medyanın yaptığı haberler üzerinden sık sık farklı söylemler gözlenmektedir. Alternatif medya bu söylemler ile zaman zaman toplum içerisindeki dengeleri bozacak görüşlerini okuyuculara aktarmaktadır. Bu düşüncelerinin genel olarak 'etik' olup olmadığını incelemek içerik analizi yöntemi ile mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar objektif bir şekilde, yorumlardan kaçınılarak, doğru ve geçerli analizi yapmaya yardımcı olacaktır.

3.2. İçerik Analizinin Amacı, Kapsamı ve Sınırlılıkları

İnternet ortamında yaşanan gelişmeler ve haber portallarının en hızlı şekilde topluma bilgi aktarma isteğiyle yurttaş gazeteciliği sıcak haber aktarımında önemli bir konumda bulunmaktadır. Ayrıca yeni iletişim teknolojileriyle birlikte zaman ve mekan farkının ortadan kalkması dijitalleşen dünyamızda interaktif

medya ortamının oluşmasına katkı sağlamıştır. İnsanların düşüncelerini rahatça paylaşabildiği ve asıl meslekleri profesyonel gazetecilik olmayan kişilerin kendi düşüncelerini yazılı ve görsel olarak topluma aktarma isteği yurttaş gazeteciliğinin yapılabildiği platformlara ilgiyi arttırmıştır. Fakat internet gazeteciliğinin etik kodları düşünüldüğünde bu platformların topluma sağladığı katkının yanında yanlış yönlendirmeler de yaşanmaktadır. Olay örgülerinin doğru analiz edilememesi ve haber aktarımı sonrasında yaşanabilecek negatif durumun düşünülmemesi farklı noktalarda kamuya zarar verebilmektedir. Bu çalışmanın amacı yurttaş gazeteciliği yapan Dokuz8haber ve Bianet haber portallarının Türkiye'nin mültecilere Avrupa kapılarını açmasıyla birlikte bu süreci kendi platformları üzerinden nasıl dile getirdikleri değerlendirilmiş, Hürriyet.com ve Yenisafak.com haber siteleri ile 'etik' ihlaller çerçevesinde karşılaştırılmıştır.

Yapılmış olan analiz sadece bu platformların internet siteleri ile sınırlandırılmıştır. Yurttaş gazeteciliği adına Dokuz8haber ve Bianet haber portallarının internet gazeteciliğini aktif kullanmaları bu tercihte etkili olmuştur. Dokuz8haber ve Bianet'in Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin internet siteleri ile karşılaştırılmasındaki seçimin temel sebebi ise Hürriyet.com.tr'nin ana akım medyanın öncü isimlerinden olması ve tarafsızlık ilkesi benimsemesi yer alırken, Yenisafak.com.tr'nin seçilmesindeki temel sebep ise sağ görüşü benimsemesi ve var olan sürece farklı perspektiflerden bakılmasına katkı sağlamıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Bianet, Dokuz8haber, Hürriyet ve Yenisafak haber portallarının internet gazeteleri üzerinden yapılan mülteci haberlerindeki etik ihlallerin olup olmadığını 'Ethical Journalism Network' tarafından yayınlanmış olan mülteci haberlerindeki etik ihlaller kapsamında haberlerin içeriklerini incelemiştir. Çalışmada örneklem olarak, 28 Şubat ve 28 Mart 2020 tarihleri arasında belirtilen dört haber sitesin yayımlanmış olduğu mülteci haberleridir. Verilen tarihler arasında anahtar kelime olarak mülteci, sığınmacı, göçmen, Suriyeli, Edirne Sınır Kapısı üzerinden tarama yapılmıştır. Nitel içerik analizi yöntemiyle incelenen bu haberler görsel ya da metinsel olarak o dönemde insanların haberler içerisinde nasıl ön plana çıkartıldıklarını ve temsil edildiklerini açıklamaktadır.

İçerik analizi yoluyla tanımlanan veriler üzerinden içinde gizlenmiş gerçekleri ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Nitel araştırma verilerinin işlenmesinde burada dört aşama kullanılmıştır.

*Verileri kodlama

*Temaları bulma

*Bulunan kodlar ve temaların düzenlenmesi

* Bulguları tanımlama ve yorumlama (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 40).

Bu çalışmada ilk aşamada belirlenen kriterler üzerinden araştırma yapılmış ve veriler elde edilmiştir. Bu veriler hem metinsel hem görsel olarak değerlendirilmiş ve etik ihlale maruz kalan haberler tespit edilerek haberin adı, haberin linki ve mevcut olduğu etik ihlaller kapsamında belirtilmiştir.

4. Bianet.org, Dokuz8haber, Hürriyet.com ve Yenisafak.com Sitelerinin Mülteci Krizi İçerikli Yayınlamış Olduğu Haberler

Gazeteciler haber yazımında sığınmacı, mülteci ve göçmen haberleri yazarken terminolojik sorunlar yaşamaktadır. Bu konu üzerine yapılan haberlerde zaman zaman gazetecilik mesleği adına etik ihlaller yaşanmaktadır. Bu yaşanan etik ihlalleri önlemek amacıyla 'Ethical Journalism Network' mülteci haberleri üzerinden yaptığı araştırmalarla çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmalar kapsamında 'Ethical Journalism Network'ün tespit etmiş olduğu etik ihlaller şunlardır:

- * Mültecilerin ‘yasadışı’ ya da kaçak gibi sıfatlarla tanımlanması
 - *Haberlerde kullanılan fotoğrafların kişinin onayına sunulmadan paylaşılması
 - *Mahremiyete saygı göstermeme
 - *Olumsuz içerikli haberlerde mülteci, sığınmacı ve göçmen sıfatlarının eklenerek kamuoyu önünde olumsuz imaj oluşturulması
 - *İnsan haklarını ihlal edebilecek söylemlerde bulunmak ve dengeli ve duyarlı habercilik anlayışından uzak olmak
 - *Barışçıl bir dil yerine çatışmacı bir dil kullanmak
 - *Medya şeffaflığından uzak yalan haber yapmak
 - *Suçlama ve iftirada bulunmak
 - *Mültecileri yaşanmış ya da yaşanabilecek olan işsizlik, yolsuzluk ya da yoksulluk gibi sorunların temel nedeni olarak gösterilmesi
 - *Mültecilere yönelik nefret söylemi
 - *Yanlış yönlendirme yapılarak bu haberler içerisinde kaynak yetersizliği ve eksik bilgi verilmesi
 - *Mülteciler ile yerel toplum arasındaki dengeleri bozabilecek kışkırtıcı söylemlerde bulunmak
 - *Kadınların ve çocukların savunmasız fotoğraflarının kullanılması
- Çalışma kapsamında haberler değerlendirilirken yayınlanmış olan bu maddeler baz alınarak haberlerin incelenmesi yapılmıştır.

Tablo 1. Bianet.Net İnternet Sitesinde Etik İhlale Rastlanan Haber Başlıkları, Linkleri ve Etik İhlale Neden Olan Sebepler

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Etik İhlale Neden Olan Sebep	Erişim Tarihi
Mülteciler Sınır Kapılarında Kaldı	https://m.bianet.org/bianet/siyaset/220734-multeciler-sinir-kapilarinda-kaldi	Kadınların savunmasız fotoğraflarının kullanılması	01.03.2020
‘‘Buralar Hep Hak İhlali’’	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/221068-buralar-hep-hak-ihlali	İnsan haklarını ihlal edebilecek söylemlerde bulunmak ve dengeli ve duyarlı habercilik anlayışından uzak olmak	09.03.2020
Geri Kabul Anlaşması Neydi? Bugünkü Tablo Ne?	http://bianet.org/bianet/goc/220938-geri-kabul-anlasmasi-neydi-bugunku-tablo-ne	Suçlama ve iftirada bulunmak	06.03.2020
İnsan Hakları İzleme Örgütü: AB, Yunanistan’ın Arkasına Saklanıyor	https://bianet.org/1/13/221613-insan-haklari-izleme-orgutu-ab-yunanistan-in-arkasina-saklaniyor	Mahremiyete saygı göstermeme	06.03.2020
Türkiye’de Mülteci Kadın Olmak	https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/220771-turkiye-de-multeci-kadin-olmak	Dengeli ve duyarlı habercilik anlayışından uzak olmak	02.03.2020
İçişleri Bakanı Soylu Açıkladı: 76 Bin 358 Mülteci Türkiye’den Ayrıldı	https://m.bianet.org/bianet/siyaset/220777-icisleri-bakani-soylu-acikladi-76-bin-358-multeci-turkiye-den-ayrildi	Çocukların savunmasız fotoğraflarının kullanılması	02.03.2020
Suriyeli Sığınmacıların Trajedisi	http://bianet.org/bianet/insan-haklari/220948-suriyeli-siginmacilarin-trajedisi?fbclid=IwAR2AKOuLQ8pFFGAgjx-E9FcTfoCBkh-As1BshNWzo6TBGV4zGXwpidvfAek	Yanlış yönlendirme yapılarak bu haberler içerisinde kaynak yetersizliği ve eksik bilgi verilmesi	07.03.2020

Tablo 2. Dokuzsekizhaber.Com İnternet Sitesinde Etik İhlale Rastlanan Haber Başlıkları, Linkleri ve Etik İhlale Neden Olan Sebepler

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Etik İhlale Sebep Olan Nedenler	Erişim Tarihi
Aylan Kurdi'nin ölümünün sorumlusu olarak suçlanan 3 kişi yakalandı	https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/alan-kurdinin-olumunun-sorumlusu-olarak-suclanan-3-kisi-yakalandi/	Dengeli ve duyarlı habercilik anlayışından uzak olmak	17.03.2020

Tablo 3. Hürriyet.Com.Tr İnternet Sitesinde Etik İhlale Rastlanan Haber Başlıkları, Linkleri ve Etik İhlale Neden Olan Sebepler

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Etik İhlale Sebep Olan Nedenler	Erişim Tarihi
Göçmen tarifesi: Aksaray - Edirne 1500 TL	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gocmen-tarifesi-4-bin-dolara-edirne-41458715	Barışçıl bir dil yerine çatışmacı bir dil kullanmak	18.03.2020
Acımasızca saldırdılar! Yunanistan sınırında son durum	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/acimasizca-saldirdilar-yunanistan-sinirinda-son-durum-41477269	Barışçıl bir dil yerine kışkırtmaya yönelik çatışmacı bir dil kullanmak	27.03.2020
Avrupa'nın Çirkin Yüzü	https://www.hurriyet.com.tr/galeri-avrupanin-cirkin-yuzu-41469435/20	Haberlerde kullanılan fotoğrafların kişinin onayına sunulmadan paylaşılması	20.03.2020

Tablo 4. Yenisafak.Com.Tr İnternet Sitesinde Etik İhlale Rastlanan Haber Başlıkları, Linkleri ve Etik İhlale Neden Olan Sebepler

Haberin Başlığı	Haberin Linki	Etik İhlale Sebep Olan Nedenler	Erişim Tarihi
İnsanlık dramına Avrupa sessiz: Yunanistan bir göçmeni daha öldürdü	https://www.yenisafak.com/dunya/insanlik-dramina-avrupa-sessiz-yunanistan-bir-gocmeni-daha-oldurdu-3528139	Yanlış yönlendirme yapılarak bu haberler içerisinde kaynak yetersizliği ve eksik bilgi verilmesi	08.03.2020
Çocukları bile dövüyorlar	https://www.yenisafak.com/dunya/yunanistan-sinirindaki-suriyeli-multecilere-sert-mudahalelerde-bulunuyor-3528047	Çocukların savunmasız fotoğraflarının kullanılması	07.03.2020

Yapılan araştırma sonucunda belirtilen internet sitelerindeki haber sayısı ve etik ihlal içeren haberlerin toplamının genel görünümü aşağıdaki tablodaki gibidir.

Platform adı	Toplam Haber Sayısı	Etik İhlal bulunan Haber Sayısı
Binaet.org	39	7
Dokuz8haber.net	11	1
Yenisafak.com	38	2
Hürriyet.com	26	3

Sonuç

İnsanın topluma olan sorumluluklarını yerine getirmesinde ve bireyin iyi ya da doğru davranışlar sergilemesi adına oluşturulmuş kurallar bütünü olan etik kavramı, meslek gruplarının şekillenmesinde de büyük etkiye sahip olmuştur. Genel olarak baskı altında kalmadan yapılan mesleklerle ilişkili olan etik, medya alanında öncü kavramlardan bir tanesidir.

Dijitalleşen dünyamızda yeni medyanın hayatımıza girmesiyle birlikte toplumun üzerinde artan baskı beraberinde mesleki etik kavramını sekteye uğratmıştır. Haber alma ve haber verme sürecinin hızlanması, otokontrol mekanizmasının zayıflaması, gelişen iletişim teknolojileriyle beraber her bireyin topluma hızlıca bilgi aktarabilmesi ve içeriğinde oluşan kaynak yetersizliğiyle birlikte gazetecilik mesleğinin ilkeleri göz ardı edilebilmektedir. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler; görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel anlamda toplumun her bireyinin kamuoyuna bilgi akışı sağlayabilme gücünün olması okuyucunun ya da izleyicinin hangi konular üzerinde yoğunlaşacağına ve belirlenen konuların gündemde ne kadar süre kalacağına karar vermesi gibi büyük bir gücü, mesleki anlamda donanımlı ya da donanımsız tüm bireylere vermiştir. Her vatandaşın elinde böyle bir gücün bulunması ve iletişim araçlarının kolay bir şekilde ulaşılabilir hale gelmesiyle, yurttaş gazeteciliği kavramı tüm dünyada etkisini göstermiştir.

Büyük medya gruplarının çalışan kadrolarında azalmaya gitmek istemesi ve dijital medya üzerindeki önde gelen düşünürlerden faydalanma eğilimleri yurttaş gazeteciliğinin temellerini atan düşüncelerin başında gelmektedir. Toplumu kolay bilgilendirebilmek, insanlar arasında yaşanan erişim kolaylığı ve medya araçlarının herkes tarafından kullanılabilir olması yurttaş gazeteciliği kavramını yaygınlaştırmıştır.

Yurttaş gazeteciliği, 2000’li yılların başında bloglar üzerinden yapılan yeni bir gazetecilik hareketi olarak ön plana çıkmış ve ABD’de bu bloggerların ülkenin gündeme şekil verecek haberler yapmasıyla başta ülke siyasetinde ses getirmiş ve sosyal medyanın kullanımının artmasıyla birlikte tüm dünyada etkinliğini arttırmıştır. Bu gazetecilik türü adına en çok ses getiren çalışmalardan biri, 2000 yılında Güney Kore’de faaliyet gösteren OhMyNews sitesi tarafından yapılmıştır. Türkiye’de son yıllarda Twitter ve Facebook gibi sosyal medya mecralarının kullanımıyla birlikte geleneksel medya haberleri yerine vatandaşlar tarafından aktarılan haberlere olan ilgide artış görülmüştür. Bu durum yurttaş gazeteciliğinin popüleritesini arttırsa da, kamuoyuna aktarılan haberlerde otokontrol mekanizmasının yetersiz kalması zaman zaman toplumu yanlış bilgilerle kaosa sürüklemiştir. İnternet ortamında paylaşılan haberlerin genel anlamda sistematik bir şekilde kontrol altına alınamaması etik ihlalleri beraberinde getirmiş ve yurttaş gazeteciliğine olan güvenin azalmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada etik kavramı üzerinden Türk mediasındaki yurttaş gazeteciliğinin durumu değerlendirilerek mülteci haberleri üzerinden yapılan etik ihlaller ‘Ethical Journalism Network’ün yayınlamış olduğu mülteci haberlerindeki yapılan etik ihlal maddeleri üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Türkiye’nin mültecilere Avrupa kapısını 28 Şubat 2020 tarihinde açmasıyla birlikte ülkemizde yaşayan birçok göçmen sınıra akın etmiştir. Yunanistan askerinin sınırda mültecilere karşı koymasıyla birlikte sınır hattında yaşanan sorunlar ve insan hakları ihlali, hem yurttaş medyası hem de ana akım medya tarafından yakından takip edilmiştir. Bu çalışmanın tarih aralığı 30 gün olarak belirlenmiş ve 28 Şubat 2020 – 28 Mart 2020 tarihleri arası seçilmiştir. Çalışmanın tarih aralığının 30 gün olarak belirlenmesindeki sebep ise Covid-19 virüs salgınının ülkemizde göstermiş olduğu etkinin o dönem artış göstermesi ve mülteci haberlerinin gündemden düşmesi olmuştur.

Çalışmaya örnek olarak, yurttaş gazeteciliği haber portallarından Bianet.org ve Dokuz8haber.net, anaakım medyadan ise Hürriyet.com.tr ve Yenışafak.com.tr seçilerek mülteci haberlerinde yurttaş medya ve anaakım medya arasında hangisinin bu haber içeriklerinin oluşumunda daha özenli çalıştığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu dört haber portalı üzerinden araştırma yapılırken mülteci, sığınmacı, göçmen, Suriyeli ve Edirne Sınır Kapısı anahtar kelime olarak kullanılmıştır.

Sonuç olarak, mülteci konulu haberler üzerinden yapılan çalışmada yurttaş gazeteciliği yapan Bianet haber portalı o süreçte yaşananları yakından takip etmiş fakat tarafsızlık ilkesini koruyamamıştır. Ülke içi siyasetteki iktidar karşıtı görüşlerini haber içeriklerine de taşıyarak objektiflik ilkesinden uzaklaşmıştır. Bu da bazı haberlerde kaynak yetersizliğiyle birlikte etik ihlallere yol açmıştır. Yaşanan etik ihlallerin bir bölümünü de kişisel görüşlerin aktarımında yaşanan özensizlik oluşturmuştur. Dokuz8haber ise Bianet kadar mülteci haberlerinin üzerinde durmamıştır. Dokuz8haber, verilen tarihlerde gazetecilik adına önemli

bir gündem kaynağı olan mültecilerin karşılaştıkları zorluklara karşı bir haber portalı olarak yetersiz kalmıştır. Bu yetersizlik, benimsediklerini dile getirdikleri hak odaklı habercilik görüşüyle ters düşmüştür. Anahtar kelimeler kapsamında yapılan araştırmada bu iki haber portalında toplam 39 Bianet ve 11 Dokuz8haber'in girmiş olduğu mülteci haberleri bulunmaktadır. Bunlardan Bianet üzerinden oluşturulan içeriklerde yedi haberde etik ihlal bulunurken, bu sayı Dokuz8haber sitesinde bir olarak öne çıkmıştır. Ana akım medyanın öncü isimlerinden Yenişafak.com içerik olarak bu süreci yakın takipte kalarak 38 haber girişi sağlamış ve iki haber içeriğinde etik ihlale rastlanmış, Hürriyet.com'da ise bu sayı 26 haber olurken etik ihlal bulunan haber sayısı ise 3 olarak tespit edilmiştir. Genel karşılaştırma olarak ele alındığında anaakım medya mülteci haberlerine olan ilgisinin yanı sıra haber yazımında da mesleki etik kuralları çerçevesinde daha özenli çalıştığı görülmüştür.

Asıl hedefi toplumun sesi olmak ve insanların baskın medya gruplarının gücü altında ezilmesine engel olmak olan yurttaş gazeteciliğinin toplumun güvenini sarsıcı çalışmalarını önlemek adına, her türlü medya organları birbirleriyle iş birliği içerisinde olması gerekmektedir. Ancak bu şekilde toplumun istediği bilgiye doğru bir şekilde ulaşmasına katkı sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Bekiroğlu, O., Kutlu, T. (2010). Türkiye'de Yurttaş Gazeteciliği Bağlamında İnternet Haberciliği: Bianet Örneğinde Kentsel Dönüşüm Projesiyle İlgili Haberlerin Analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 6(2).
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Birsen, H. (2019). *Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Basın Ahlakı*. Eskişehir: Gece Akademi.
- Büyükbaykal, C. I. (2004). Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, Basında Etik Anlayışı, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2004, s. 49. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 49.
- Campbell, V. (2015). Theorizing Citizenship in Citizen Journalism. *Journal Digital Journalism*, 3(5).
- Cevizci, A. (2014). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karaman, M., & Önder, M. (2017). Yurttaş Gazeteciliğinin Ana Akım Medyaya Etkisi, WhatsApp İhbar Hatları. *Erciyes İletişim Dergisi Akademia*, 5(2).
- Mapudzi, H., & Osunkunle, O. (2017). Citizen Journalism as a Contestant in the History of Journalism. *South African Journal for Communication Theory and Research*, 43(1).
- Matheson, D. (2011). Citizen Journalism, History Of. D. Matheson içinde, *The International Encyclopedia of Communication*.
- Önen, S. M., & Yıldırım, A. (2014). Kamu Yönetiminde Etik Denetimi: OECD Ülkeleri Örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1).
- Özgen, M. (2006). *Gazetecinin Etik Kimliği*. İstanbul: Set-Systems Yayınları.
- Tunç, A. (2020, Mart 07). *freedomhouse.org*. Mayıs 15, 2020 tarihinde *freedomhouse.org*: <http://freedomhouse.org/> adresinden alındı
- Uzun, R. (2006). Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(16).
- Yanardağoğlu, E. (2015). Yeni Medya ve Kullanıcı Türevli İçerik: Dokuz8haber Sitesi Örneğinde Yurttaş Gazeteciliği Üzerine Etnografik Bir İnceleme. *Kıbrıs Üniversitesi Folklor / Edebiyat Dergisi*, 21(83).

- Yeşil, M. M. (2014). Gazeteciliğın Etik Kuralları, İhlaller ve Olası Önlemler: Gazetecilerin Etik Algılaması; Görüş ve Önerileri-Nitel Bir Araştırma. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.